



Bedömningsmaterial till Tummen Upp! Geografi och samhällskunskap

Detta bedömningsstöd innehåller några av övningarna från boken med förslag på hur du kan bedöma elevsvar. Vår förhoppning är att det kan hjälpa dig att göra en säkrare bedömning av elevernas kunskaper inför betygssättningen i årskurs 6.

BEDÖMNINGSSTÖD LGR 22

Kursplanerna i Lgr 22 är uppbyggda efter rubrikerna syfte, centralt innehåll och betygskriterier. Syftestexten avslutas med tre långsiktiga mål, som pekar ut respektive ämnes viktigaste kunskaper och förmågor. Dessa långsiktiga mål ligger som underlag för betygskriterierna. Genom att göra eleverna uppmärksamma på de långsiktiga målen kan du använda dessa i din formativa bedömning när du arbetar tillsammans med eleven kring hur de använder sina kunskaper. De kunskaper som ska utvecklas ska också bedömas.

De långsiktiga målen i **geografi** är:

- kunskaper om geografiska förhållanden och mönster samt om hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen,
- kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska perspektiv på hållbar utveckling, och
- förmåga att utifrån geografiska frågor beskriva och analysera omvärlden med hjälp av geografins metoder och verktyg.

De långsiktiga målen i **samhällskunskap** är:

- kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter,
- kunskaper om sociala, ekonomiska, politiska, rättsliga och mediala förhållanden och strukturer i samhället, och
- förmåga att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv och kritiskt granska hur de framställs i olika källor.

BEDÖMNINGSSTÖDETS STRUKTUR

Bedömningsstödet innehåller exempel på hur ett elevsvar kan se ut för betygsnivåerna **A**, **C** och **E**. De allra flesta uppgifter i TUMMEN UPP! är strukturerade på ett likartat sätt. Tanken är att de bedömningsförslag som redovisas här, kan överföras till övriga uppgifter som kanske har ett annat ämnesinnehåll, men liknande konstruktion.

Bedömningsexemplen har följande gemensamma struktur:

- 1) Överst har vi skrivit ut det långsiktiga mål som bedömningen kan härledas till.
- 2) Sedan följer någon av övningarna i Tummen upp! som en typövning. Därefter ger vi exempel på elevsvar samt kommentarer till varför vi valt att bedöma svaret på en viss nivå.
- 3) Slutligen har vi valt ut de delar i betygskriterierna som är relevanta för just denna övning och bedömning.

Sveriges vatten – kunskaper om geografiska förhållanden och mönster

Övning 4, sidan 11

Beskriv skillnaden mellan sötvatten, saltvatten och bräckt vatten.

Använd gärna exempel på sjöar och hav ur kartan på sidan 10 i din beskrivning.

Elevsvar 1	Elevsvar 2	Elevsvar 3
<p>Sötvatten finns i sjöar och saltvatten finns i hav. Bräckt vatten är havsvatten som inte är så salt. Så är det i Östersjön.</p>	<p>Sötvatten är det vatten som finns i sjöar, till exempel i sjön Vättern. Sötvatten kan man dricka. Saltvatten finns i havet. I Östersjön är havsvattnet bräckt och inte så salt som havsvattnet utanför Västkusten.</p>	<p>Sötvatten går att dricka och finns i sjöar som t.ex. Vänern och Vättern i Sverige. Saltvatten kallas havets vatten. Det går inte att dricka och i Sverige är havet Skagerrak det som är saltast. Östersjön är en blandning av det salta havsvattnet och sötvatten som rinner ner från älvar och floder ut i havet. Det vattnet kallas för bräckt vatten. Det beror på att Östersjön är ett innanhav och liksom mer instängt än t.ex. Kattegatt.</p>
Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven visar grundläggande kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer.</p>	<p>Eleven visar goda kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer.</p>	<p>Eleven visar mycket goda kunskaper om geografiska förhållanden, mönster och processer.</p>

Mat och vatten i världen – kunskaper om hur naturens processer och människans verksamhet formar och förändrar livsmiljöer

<p style="text-align: center;">Övning 2, sidan 23</p> <p>Vad kom du fram till? Titta i tabellen. I vilka länder kan man se ett samband mellan brist på rent vatten och en stor andel människor som svälter?</p>		
<p>Elevsvar 1</p> <p>I Indien och Etiopien finns lite vatten. Där bor många som svälter.</p>	<p>Elevsvar 2</p> <p>I Indien och Etiopien lever många människor som svälter och där finns det inte så mycket rent dricksvatten. I Sydafrika svälter inte så många men ändå har de lika lite vatten som i Etiopien.</p>	<p>Elevsvar 3</p> <p>Etiopien är det land i tabellen som har flest människor som svälter och mycket lite rent vatten. I Indien finns också väldigt lite dricksvatten och många som svälter. I Kina svälter lika många som i Indien. Men i Kina finns det fler som har bra dricksvatten.</p> <p>Det finns ett samband mellan lite rent vatten och många människor som svälter i ett land. Men det finns också undantag. I Sydafrika svälter inte så många. Där är det som i Sverige. Trots att dom har lika lite rent dricksvatten som i Etiopien.</p>
<p>Betyg E</p>	<p>Betyg C</p>	<p>Betyg A</p>
<p>Eleven för enkla resonemang om hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen.</p>	<p>Eleven för utvecklade resonemang om hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen.</p>	<p>Eleven för välutvecklade resonemang om hur naturens processer och människors verksamheter formar och förändrar landskap och livsmiljöer i olika delar av världen.</p>

Europa – Kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen

Övning 1, sidan 18

Skriv namnen på så många länder du kan i Europa. Där du kan skriver du också namnet på landets huvudstad. (Skriv på ett separat papper.)

Elevsvar 1	Elevsvar 2	Elevsvar 3
<p>Eleven har namngivit 20 länder och 10 huvudstäder i Europa.</p>	<p>Eleven har namngivit alla länder i Norden och hälften av länderna i övriga Europa. I de flesta av länderna kan eleven dessutom namnet på huvudstaden.</p>	<p>Eleven har namngivit 45 länder i Europa och 40 huvudstäder.</p>
Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven visar även grundläggande kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen.</p>	<p>Eleven visar även goda kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen.</p>	<p>Eleven visar även mycket goda kunskaper om namn och lägen på platser och regioner i Sverige, Europa och världen.</p>

Sveriges vatten – kunskaper om miljö och utvecklingsfrågor

Övning 5A–C, sidan 11		
<p>a) Vad har hänt med Östersjöns vatten? Beskriv det som bilden visar. b) Vad är orsaken till problemet med algblomning i Östersjöns vatten? c) Finns en lösning på problemet. Vad, i så fall?</p>		
<p>Elevsvar 1</p> <p>a) Det är geggiga alger i havet. b) Algblomningen i havet beror på att smuts släpps ut i havet. c) Lösningen är att släppa ut mindre gödsel från jordbruk.</p>	<p>Elevsvar 2</p> <p>a) Algerna i havet har blivit för många och samlas på vattnet. b) Orsaken till problemet med algblomning i Östersjön är att bönder gödslar för mycket på åkrarna och smutsigt avloppsvatten har kommit ut i havet. c) Lösningen på problemet är att använda mindre gödsel och att rena avloppsvattnet innan man släpper ut det i havet.</p>	<p>Elevsvar 3</p> <p>a) Östersjöns vatten har drabbats av algblomning. b) Orsaken till problemet med algblomning i Östersjön är att för mycket gödsel från åkrar och smutsigt avloppsvatten har kommit ut i havet. Gödsel följer med regnvattnet ut i åar som rinner ut i havet. Då får algerna för mycket näring och växer, och blir många. Algerna är egentligen blågröna bakterier och kan vara giftiga för djuren i havet och för oss människor. c) Lösning på problemet är att lantbruken använder mindre konstgödsel eller inget alls, som i ekologiska lantbruk. Avloppsvattnet från hushåll och industrier renas bättre i reningsverk innan det släpps ut i havet.</p>
Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven visar grundläggande kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också enkla resonemang om åtgärder i frågor som rör hållbar utveckling.</p>	<p>Eleven visar goda kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också utvecklade resonemang om åtgärder i frågor som rör hållbar utveckling.</p>	<p>Eleven visar mycket goda kunskaper om miljö- och utvecklingsfrågor. Eleven för också välutvecklade resonemang om åtgärder i frågor som rör hållbar utveckling.</p>

Europa – beskriva och analysera omvärlden med hjälp av geografins metoder och verktyg

<p style="text-align: center;">Övning 3, sidan 19</p> <p>Beskriv nu landet du har valt i en kort berättande text. Berätta om dess läge i Europa, vilket klimat och vilken naturtyp som är vanligast i landet.</p>		
<p>Elevsvar 1</p> <p>Schweiz ligger mitt i Europa.</p> <p>Här finns höga berg och därför är det ganska kallt här.</p>	<p>Elevsvar 2</p> <p>Norge är vårt grannland och ligger i Norden, norrut i Europa.</p> <p>Här finns mest berg och en lång kust mot havet. Klimatet är kallt eftersom landet ligger i norr.</p>	<p>Elevsvar 3</p> <p>Frankrike ligger i västra Europa. Frankrike är ett stort land och här finns många naturtyper: odlade marker, lång kust mot Atlanten och även höga berg. Klimatet skiljer sig i olika delar av landet. Vid kusten mot Atlanten är det kustklimat och ganska regnigt. Vid medelhavet i södra delen av landet har man varmt medelhavsklimat.</p>
<p>Betyg E</p>	<p>Betyg C</p>	<p>Betyg A</p>
<p>Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett i huvudsak fungerande sätt för att utifrån geografiska frågor beskriva och förklara förhållanden på olika platser och i olika regioner.</p>	<p>Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett fungerande sätt för att utifrån geografiska frågor beskriva och förklara förhållanden på olika platser och i olika regioner.</p>	<p>Eleven använder geografins metoder och verktyg på ett väl fungerande sätt för att utifrån geografiska frågor beskriva och förklara förhållanden på olika platser och i olika regioner.</p>

Beslutsfattande och politiska idéer – kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser

<p style="text-align: center;">Övning 10, sidan 45</p> <p>Sverige är en demokrati, men många andra länder är diktatorländer. Vilka är de största skillnaderna mellan ett demokratiskt land och ett land med diktatur?</p>		
<p>Elevsvar 1</p> <p>Alla vuxna får rösta i en demokrati. I en diktatur bestämmer en person allting. I en diktatur får man inte säga vad man tycker.</p>	<p>Elevsvar 2</p> <p>I en demokrati får folket vara med och bestämma genom att de får rösta. Man får också säga och skriva vad man tycker. I alla fall om man inte kränker någon. I en diktatur är det en person eller en grupp som bestämmer allt. Om man säger något som den personen eller gruppen inte gillar kan man hamna i fängelse.</p>	<p>Elevsvar 3</p> <p>I en demokrati har man fria val. I Sverige får alla som är svenska medborgare och över 18 år välja vilka som ska bestämma i riksdag, regioner och kommuner. I en demokrati finns yttrandefrihet. Det betyder att man får säga och skriva vad man tycker så länge man inte kränker någon. I en diktatur är det en person eller några personer som bestämmer allt. I till exempel Afghanistan är det talibanerna som bestämmer. I en diktatur måste man göra som dom som bestämmer säger, annars kan man åka i fängelse eller dödas. Därför är det många som flyr från diktaturer.</p>
<p>Betyg E</p>	<p>Betyg C</p>	<p>Betyg A</p>
<p>Eleven visar grundläggande kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter.</p>	<p>Eleven visar goda kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter.</p>	<p>Eleven visar mycket goda kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter.</p>

Individer och gemenskaper – kunskaper om sociala och ekonomiska förhållanden och strukturer i samhället

Övning 2, sidan 26

För hundra år sedan var det vanligt i Sverige med storfamiljer dvs. en familj som bodde tillsammans och bestod av: förutom mamma, pappa och barn, även av mormor, morfar, farmor och farfar.

Varför är storfamiljer mindre vanliga idag?

Elevsvar 1	Elevsvar 2	Elevsvar 3
<p>Idag bor inte ens mormor och farmor tillsammans i ens hus. Ofta bor de långt ifrån familjen. Man har flyttat ifrån varandra.</p>	<p>Att det är ovanligt med storfamiljer nu beror på att båda föräldrarna arbetar och inte har tid att ta hand om sina gamla föräldrar. Många har också långa resor till sina gamla föräldrar.</p>	<p>Förr i tiden bodde alla i en och samma by och man var beroende av varandra för att överleva. I dag tänker alla på att klara sig själva och stressar och jobbar så mycket att de inte hinner ta hand om sina gamla eller sina barn själva.</p> <p>De gamla tar samhället hand om som också tar hand om barnen på dagis när föräldrarna jobbar.</p>
Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven visar grundläggande kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället.</p>	<p>Eleven visar goda kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället.</p>	<p>Eleven visar mycket goda kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället.</p>

Beslutsfattande och politiska idéer – analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv

Övning 7, sidan 44

År 1921 fick kvinnor rösträtt i Sverige. Vad hände sedan?
 1927 fick kvinnor rätt att börja på läroverk, ungefär som gymnasiet idag.
 1958 blev det möjligt för kvinnor att utbilda sig till präst.
 1958 kunde kvinnor även bli polis.
 1983 blev det möjligt för kvinnor att jobba inom det Svenska Försvaret.
 Vilka slutsatser drar du av denna lista?

Elevsvar 1	Elevsvar 2	Elevsvar 3
<p>Det har blivit mer lika mellan kvinnor och män när kvinnor fick rösträtt.</p>	<p>När kvinnor fick rösträtt kunde de se till att de fick göra samma saker som männen i samhället. Då kunde dom börja jobba med vad de ville.</p>	<p>När kvinnorna fick rösträtt fick de också möjlighet att påverka samhället. De kunde rösta på partier som drev fram förslag som gjorde kvinnor mer jämställda med männen. Då fick kvinnor möjlighet utbilda sig och jobba med allt möjligt. Då kunde de påverka samhället mer.</p>
Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven beskriver enkla samband inom olika samhällsstrukturer.</p>	<p>Eleven beskriver förhållandevis komplexa samband inom olika samhällsstrukturer.</p>	<p>Eleven beskriver komplexa samband inom olika samhällsstrukturer.</p>

Samhällsresurser och fördelning – förmåga att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv

Övning 5, sidan 38

Anta att du tränar tre gånger i veckan under hela året, utom på vintern. Träningshallen ligger 2 km från din bostad. Du har valet att antingen cykla eller bli skjutsad med bil till och från träningshallen. Vilket alternativ väljer du? Motivera ditt svar och använd begreppen ekonomi och miljö i ditt svar.

Elevsvar 1	Elevsvar 2	Elevsvar 3
<p>Jag skulle ta bilen. Det är inte bra för miljön och ekonomin. Skulle jag ta cykeln så är det ju bättre. Men jag orkar nog inte.</p>	<p>Jag skulle cykla för att då sparar vi i familjen pengar och det är bra för vår ekonomin. Att cykla är också bättre än att åka bil för miljön. Dessutom får jag bättre kondis.</p>	<p>Jag skulle nog ta bilen eftersom jag är så mörkrädd, även om familjens ekonomi blir sämre när pengar går till bensinen. Det är bättre för miljön att cykla. En bil släpper ut avgaser som påverkar miljön. Det allra bästa vore ju om alla i laget cyklade. Då kan man cykla tillsammans. Hela laget får bättre kondis och då blir det mycket mindre avgaser. Av pengarna som vi sparar kan vi köpa nya tröjor till laget.</p>
Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven för enkla resonemang om hur människor kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.</p>	<p>Eleven för utvecklade resonemang om hur människor kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.</p>	<p>Eleven för välutvecklade resonemang om hur människor kan påverka och påverkas av förhållanden och strukturer i samhället.</p>

Rättigheter och rättsskipning – förmåga att analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv

<p style="text-align: center;">Övning 7, sidan 34</p> <p style="text-align: center;">Vilka orsaker kan finnas till att människor begår brott?</p>		
Elevsvar 1	Elevsvar 2	Elevsvar 3
<p>Orsaken till att en människa begår brott kan vara att man vill hänga med kompisar som är kriminella.</p>	<p>Det finns säkert fler orsaker till att man blir en tjuv. Till exempel för att man är hungrig och tar något för att äta i fattiga länder. Det kan också vara att man har hamnat i fel gäng och gör brott för att bli omtyckt.</p>	<p>Det finns säkert fler orsaker till att man blir en brottsling. Man kan bli kriminell på grund av gruppptryck eftersom man vill passa in i gänget och är rädd för att inte få delta i gemenskapen om man inte begår brott. Man kan bli kriminell för att det är spännande eftersom man får en kick av att lura polisen (inte bli upptäckt) och att lyckas med den plan som man haft för brottet. Man kan bli kriminell för att man tror att man kan bli rik och att man kan leva lyxliv med alla pengar som man stulit.</p>
Betyg E	Betyg C	Betyg A
<p>Eleven för enkla resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället.</p>	<p>Eleven för utvecklade resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället.</p>	<p>Eleven för välutvecklade resonemang om samhällsfrågor utifrån kunskaper om förhållanden och strukturer i samhället.</p>

Rättigheter och rättsskipning – kritiskt granska hur samhällsfrågor framställs i olika källor

<p style="text-align: center;">Övning 11, sidan 31</p> <p>Varför är källkritik extra viktigt när du söker, hämtar och använder information från internet?</p>		
<p>Elevsvar 1</p> <p>Jag måste kolla på sidorna på internet att det inte är reklam. Det kollar jag genom att se vem som har gjort hemsidan. Annars kan jag bli lurad och kanske sprida saker som inte är sanna till mina kompisar.</p>	<p>Elevsvar 2</p> <p>Jag ser alltid vem som står bakom en hemsida. Är jag osäker använder jag inte informationen. Jag använder mest sidor som jag vet inte lämnar falsk information. Eftersom vi har tryckfrihet i Sverige så får ju alla säga vad de vill. Det är ju inte säkert att det är sant.</p>	<p>Elevsvar 3</p> <p>Jag tycker man ska vara kritisk mot all information. Till exempel genom att alltid ställa frågan: Vad är syftet med informationen? Jag tror inte mer på ett politiskt parti än IKEA. Båda vill sälja saker eller åsikter. Jag försöker alltid använda fler källor. Det är viktigt att vara källkritisk för att man inte ska bli lurad. Man behöver fundera själv på om det man hört, sett eller läst är rimligt för att kunna ta ställning i olika frågor. Alla i Sverige får säga och skriva sina åsikter (Yttrande och tryckfrihet) och då är det viktigt att förstå att allt som sägs och trycks inte alltid är sant.</p>
<p>Betyg E</p> <p>Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med enkla källkritiska argument.</p>	<p>Betyg C</p> <p>Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med relativt välgrundade källkritiska argument.</p>	<p>Betyg A</p> <p>Eleven granskar information och åsikter som rör samhällsfrågor i olika källor med välgrundade källkritiska argument.</p>